

Í hesi greinarøð, sum er í 10 pørtum, skriva vísindafólk á Fróðskaparsetri Føroya um evni, tey granska.

FRÓÐSKAPARSETUR
FØROYA

VITAN & VÍSINDI

TURIÐ SIGURÐARDÓTTIR
professari
á Føroyamálsdeildini

EITT KRÓGVAÐ KAPITTUL: MENN SUM ELSKAST

KVINNUR MUSSAST OG **NERTA** VIÐ HVØRJA AÐRA **UTTAN** AT KOMA Í **RINGT** LJÓS. HJÁ **MONNUM** HAVA **MØRKINI** FYRI, HVUSSU TEIR KUNDU VÍSA **KENSLUR** FYRI HVØRJUM **ØÐRUM** – HÓAST **SKIFTANDI** – VERIÐ NÓGV **STRANGARI** ENN HJÁ KVINNUM. **ÁNANIASAR** TÁTTUR OG **TAÐ**, SUM HEVUR VERIÐ **SKRIVAÐ** UM HANN, ER EITT **DØMI** UM, AT HUGBURÐURIN **BROYTIST**

Bókmentirnar siga frá hugburði og normum í ymiskum tíðarskeiðum. Men lesarin er treytaður av síni egnu tíð, og fyri at skilja onnur tíðarskeið, mugu vit seta okkum inn í teirra fyrirtreytir. Føroyinga søga nýtir tárini hjá Tóri til at sláa fast, hvør munur er á mansevninum í Sigmundi og Tóri. Ánaniasar táttur sigur frá tveimum monnum, sum gráta saman. Eitt hava hesir báðir tekstirnir í felag: tað er ikki mansligt at gráta.

Um vit hyggja betur eftir, hava kenslulívinum hjá monnum ikki altíð verið sett eins trong mörk.

Kynspolitiskt eftirlit

At fólk ikki spæla sín kynsleiklut soleiðis, sum samfelagið krevur, er evni í nógvum av teimum gomlu táttunum, t.d. at menn ikki duga til mansligt arbeiði men eru »kventlar«. Við spottinum verða teir »órættvorðnu« persónarnir hartaðir og vístir sum ávarandi ræðumyndir. Men tað láturliga ella vanærliga í teimum gomlu táttunum er ikki altíð líka láturligt ella vanærligt í nútíðareygum. Teksturinn stendur, men lesararnir og fyrirtreytir teirra broytast.

Kærleiki millum menn

Ánaniasar var porkerningur og føddur umleið ár 1700. Tátturin um hann er um eina sprengivanlukku og um kærleika millum menn. Gongdin er í stuttum, at Ánaniasar fer til Havnar at keypa sær byrsu og krút, sum hann ætlar at hava til livibreyð og gerast ríkur av. Men hann eigur ongar pengar og setur tí jørð hjá mammu síni í veð fyri byrsuna. Tá ið hann er heimafturkomin til Porkeris, hendir tað av býttskapi hansara, at krútið springur í luftina, og Ánaniasar brennist næstan til ólívís, umframt at mamma hansara og ein grannkona brennast um beinini.

Tað gongur ein tíð, Ánaniasar er komin fyri seg aftur, og sumbingurin Símun fer at finna vinmannin. Teir hava eina tíð verið argir óvinir av tí, at Ánaniasar

hevði yrkt ein ljótan tátt um Símun og børn hansara. Av tí sama hevði Símun frøtt seg, tá ið Ánaniasar mundi brent í hel: hann helt hetta vera rættvísa revsing fyri táttin. Tá ið teir hittast, er Símun enn í øðini og heilsar ikki, men fer beint at kлага um, og hvussu dygt tátturin hevur tikið honum:

Hvat sum eg havi grátið allan henda vetur, hann verður ikki betur heitin, ið síðari [= seinni] grætur.

Hann viðgongur, at hann frøddi seg, tá ið hann hoyrði um, at Ánaniasar næstan hevði brent seg til deyðis:

Tað fyrsta eg hoyrði, at tú vart brendur, tá helt eg saman báðar mínar hendur.

Tá ið Símun hevur viðgingið hevndarhug og skaðfrøi sína, blíðkast hann, og kenslurnar hjá báðum koma fram: Ánaniasar rættir Símoni tubbak, og teir »gjørdust nú so blíðir«. Óvinskapurin hevur ikki vart leingi, og nú er hann liðugur:

»Vit hava verið óvinir tveir eina so lítla stund, nú skulu vit vera vinir báðir rætt av hjartans grund.«

Teir »settust báðir á jørðina/ og fóru nú at gráta«, Ánaniasar biður Símun fyrigeva sær, og hin játtar:

»So vil eg fyriláta tær, sum eg vil á dóminum, at Gud skal fyrigeva mær.«

Ánaniasar spyr, nær Símun fer suður aftur, og kallar hann »lingu«, sum er eitt gamalt orð fyri »góði, skatturin« (ivaleyst tað sama sum »-lingur« í t.d. kettlingur) og eisini keliorð fyri »murt«. Tá ið Símun sigur hann má fara beinanveg, kyssir Ánaniasar hann á munnin og biður hann heilsa konu og børnum. Men teir fáa ikki slept hvørjum øðrum:

Ánaniasar tekur Símun undir Gjørðaveggi, leggur hann undir høku á sær og strýkur honum um skeggið.

»Hoyr tú tað nú, Símun, mær tykir einki betur enn hetta, tú ert so søtur og mjúkur um munn, sum tú hevði verið genta.«

Her skjýtur yrkjarin eina viðmerking inn, sum greitt og týðuliga sigur, hvussu hetta eigur at tulkast:

Eitt tað viðgignasta vinalagið millum menn. Jónatan fevnir Dávid. Caspar Luiken 1712